

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**USKLAJENOST MED ODLOČITVIJO ZA ŠTUDIJ IN
POVPRAŠEVANJEM PO DIPLOMANTIH NA TRGU DELA V
SLOVENIJI**

Ljubljana, junij 2010

ALJAŽ VRABEC

IZJAVA

Študent _____ izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom _____, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 ODLOČITEV ZA ŠTUDIJ	2
1.1 Dejavniki, ki vplivajo na študente	2
1.2 Dejavniki, ki vplivajo na izbiro poklica	3
1.3 Značilnosti visoko izobraženih ljudi in človeški kapital	4
1.4 Analiza odločitev za študij	5
1.5 Analiza diplomantov	6
1.6 Problem s (pre)majhnim vpisom	8
2 TEŽAVEN PREHOD NA TRG DELA	9
2.1 Problem študentskega dela	9
2.2 Iskanje redne zaposlitve	9
2.3 Kanali iskanja zaposlitve	10
2.4 Prva zaposlitev diplomantov	10
2.5 Prednosti in slabosti mlade delovne sile	11
3 ANALIZA TRGA DELA	12
3.1 Deficitarni poklici	12
3.2 Brezposelnost diplomantov	12
3.2.1 Stopnje registrirane brezposelnosti v Sloveniji	13
3.2.2 Stopnje registrirane brezposelnosti po področjih	14
3.2.3 Primerjava med novimi in brezposelnimi terciarnimi diplomanti	15
3.2.4 Struktura brezposelnosti diplomantov po področjih	16
3.2.5 Čas preden diplomant pride do zaposlitve	16
4 NESKLADJA NA TRGU DELA	17
4.1 Strukturni problemi	17
4.2 Neuskkljenost zaposlitvenega in šolskega sistema	18
4.3 Ujemalni problem	19
4.4 Analiza verjetnosti zaposlitve na neustreznem delovnem mestu	20
5 UKREPI PROTI NESKLADJU	22
5.1 Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti diplomantov	22
5.2 Ukrepi za zmanjšanje strukturnega neskladja	22
5.3 Rezultati ukrepov	24
SKLEP	24
LITERATURA IN VIRI	26
PRILOGE	

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Trajanje študija v Sloveniji</i>	3
<i>Tabela 2: Študentje terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008</i>	5
<i>Tabela 3: Primerjava vpisanih v terciarno izobraževanje po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008</i>	6
<i>Tabela 4: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008</i>	7
<i>Tabela 5: Primerjava diplomantov terciarnega izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008</i>	7
<i>Tabela 6: Stopnje registrirane brezposelnosti za celotno aktivno prebivalstvo in terciarne diplomante, leta 2000-2007</i>	14
<i>Tabela 7: Registrirana brezposelnost po skupinah poklicne oziroma strokovne izobrazbe za mesec julij 2009</i>	14
<i>Tabela 8: Naraščanje novih terciarnih diplomantov, leta 2000-2007</i>	15
<i>Tabela 9: Naraščanje brezposelnih terciarnih diplomantov, leta 2000-2007</i>	16
<i>Tabela 10: Brezposelni diplomanti leta 2003 po področjih izobraževanja ISCED-97 (v %) ..</i>	16
<i>Tabela 11: Brezposelni diplomanti po področju izobraževanja ISCED-97 (absolutno), leta 2003-2007, glede na % po področjih v letu 2003 in brezposelnosti vseh diplomantov letni rasti</i>	16
<i>Tabela 12: Delež posameznikov z neustrezno zaposlitvijo glede na področje izobraževanja v nekaterih evropskih državah (v %)</i>	21

UVOD

V današnjem svetu je prehod iz šolanja v zaposlitev nekaj, kar čaka vsakogar, ne glede na kateri stopnji je svoje izobraževanje zaključil. Vedno več je tistih, ki se izobraževanje odločijo nadaljevati na terciarnem nivoju, kjer se študij zaključi z zagovorom diplomskega dela. Pridobljeno znanje na terciarnem izobraževanju naj bi omogočalo posamezniku lažji prehod na trg dela. Dijaki, ki zaključujejo srednjo šolo in se odločijo za odhod na eno izmed fakultet, imajo na izbiro celo paleto različnih študijskih področij. Marsikdo ima precej težko izbiro, saj je odločitev o študiju povezana tudi s posledicami v celotnem posameznikovem življenju. Diplomant bo s svojo izobrazbo po končanem študiju želel tudi dobro zaposlitev, kar naj bi mu diploma v žepu tudi omogočila.

Razmere na trgu dela pa ne ponujajo tako široke izbire zaposlitev, kot je širok izbor fakultet. Že nekaj let se pojavlja višek diplomantov različnih smeri, ki s svojo izobrazbo ne morejo priti do ustrezne zaposlitve, ker po njih preprosto ni povpraševanja, še posebno v trenutni ekonomsko-gospodarsko slabi situaciji. Marsikdo pri svojem vpisu na terciarno izobraževanje na to, kaj mu določeno znanje in naziv kasneje v realnem svetu prinašata, sploh ne pomisli.

Pri diplomskem delu bom tako raziskoval, kakšne odločitve sprejemajo bodoči študentje pri izbiri fakultete. Zanimajo me, kateri motivi vodijo mlade, da se sploh odločijo za študij ter za katero področje študija se odločajo. V prvem delu bom tako skušal statistično prikazati, na katera področja študija so se mladi vpisovali in katera področja terciarnega izobraževanja dajo trgu dela največ novih diplomantov.

V drugem delu bom poskušal predvsem orisati s kakšnimi težavami se diplomanti, ter tudi mladi na splošno, soočajo, ko iščejo zaposlitev. Zanima me kje in s kakšnimi prijemi skušajo priti do zaposlitve ter kako jim pri tem pomagajo njihove prednosti in kako jih njihove slabosti ovirajo.

Razmere na trgu dela imajo svoje zakonitosti in svoja pravila igre. Nekateri so bolj, nekateri manj zaželeni. Poskušal bom prikazati, po katerih strokovnjakih trg dela najbolj povprašuje ter katerih je preveč in predstavljajo višek. Razmerja so po področjih različna, za kar obstajajo tudi različni razlogi. Določene dejavnike najbolje predstavi statistika, so pa nekateri podatki stari nekaj let, torej iz časov, ko gospodarstvo še ni bilo v krizi in so bile razmere na trgu dela drugačne. Pri interpretaciji podatkov bom to skušal tudi upoštevati.

V četrtem delu bo sledila predstavitev vseh neskladij na trgu dela. Zanimali me bodo strukturni problemi in neusklajenost zaposlitvenega in šolskega sistema. Predstavil bom še ujemalni problem in kako velika verjetnost je, da se bo nekdo z določeno izobrazbo zaposlil na neustreznem delovnem mestu.

V zadnjem, petem delu, pa bom skušal prikazati vse ukrepe, ki si jih poslužuje predvsem država za rešitev vseh neskladij na trgu dela. Še posebno me bodo zanimali ukrepi, ki poskušajo izboljšati položaj diplomantov ob prehodu v zaposlitev, ne bom pa izpustili niti ukrepov za zmanjšanje strukturnega neskladja.

Za konec bom v sklepu predstavil še ugotovitve diplomskega dela, kako prej omenjeni ukrepi za zmanjšanje neskladij dejansko učinkujejo ter skušal čim bolj argumentirano napovedati, kaj sledi v prihodnosti.

1 ODLOČITEV ZA ŠTUDIJ

1.1 Dejavniki, ki vplivajo na študente

Diploma je izkaz o zaključenem višje- ali visokošolskem izobraževanju, s katerim diplomant pridobi najnižji akademski naziv, kakšen je naziv, pa je odvisno od končanega študijskega programa, ponavadi je to »diplomirani/-a ...«, »diplomirani/-a inženir/-ka« ali »profesor/-ica«. Obenem je diploma tudi cilj vsakega posameznika, ki je začel s terciarnim izobraževanjem¹. Glavni dejavniki, ki vplivajo na odločitev za terciarno izobraževanje in se kažejo kot koristi študija, so:

- plača,
- produktivnost,
- iskanje zaposlitve,
- delovni čas,
- negotovost zaposlitve,
- prenizka ali previsoka usposobljenost glede na potrebe delovnega mesta,
- večja fleksibilnost²,
- regionalna in poklicna mobilnost,
- zaposlitveni obeti, kariera,
- čas brez zaposlitve,
- možnost samozaposlitve,
- nadaljevanje študija.

To naj bi bili vidni rezultati izobraževanja (Descy & Tessaring, 2001, str. 320). Poleg teh pa obstajajo še manj vidni, kot so sloves, socialni status in drugi.

Sama pot študenta, ki je začel s študijem na eni izmed fakultet, do diplome, magisterija ali doktorata pa je v Sloveniji daljša kot v marsikateri od razvitih držav. Ob tem se je seveda potrebno zavedati, da evropski trg dela zaradi daljšega časa dodiplomskega in podiplomskega študija, ki je v Sloveniji približno dve leti daljši kot recimo na Danskem, Angliji in Nizozemskem, ne bo priznal, da so slovenske diplome zaradi tega bolj kakovostne. Na tabeli 1 je prikazano, koliko časa v Sloveniji študentje opravljajo določen študij. Najdlje se

¹ Visoko šolstvo in višje strokovno izobraževanje.

² Spremenljivost, nestalnost.

slovenski študentje izobražujejo na področju biotehnike in veterine (7,4 leta) ter na področju zdravstva in medicine (7,3 leta).

Tabela 1: Trajanje študija v Sloveniji

Področje (ISCED)	Leta študija
Storitve	6,4
Zdravstvo in medicina	7,3
Biotehnika, veterina	7,4
Tehnika, gradbeništvo	6,9
Naravoslovje, računalništvo	6,9
Družboslovje	6,9
Humanistika in umetnost	7,1
Vzgoja in šport	6,5
Povprečje	6,9

Vir: Raziskava Evroštudent 2007, Ekonomski in socialni položaj in mednarodna mobilnost študentov v Sloveniji.

Različni raziskovalci (Pollock, 1997, OECD, 1998, Hammer, 2003, Bradley in van Hoof, 2005) na podlagi mednarodnih primerjalnih raziskav o položaju mladih na trgu dela ugotovljajo, da se prehodi iz izobraževanja na trg dela podaljšujejo in postajajo bolj kompleksni ter tudi vse bolj diferencirani³ za posamezne skupine mladih (predvsem glede na stopnjo in vrsto izobrazbe). Pri mladih je prehodov iz zaposlitve v brezposelnost in obratno bistveno več kot pri starejši delovni sili (predvsem zaradi bolj pogostega opravljanja fleksibilnejših in manj trajnih zaposlitev), zato je brezposelnost med mladino sicer precej pogostejša, a je v povprečju manj dolgotrajna kot pri starejši delovni sili (Trbanc, 2007, str. 40).

1.2 Dejavniki, ki vplivajo na izbiro poklica

Mladi se v 21. stoletju soočajo s hitro spreminjajočo družbo. Vse okoli njih se spreminja z neverjetno hitrostjo. Tehnologija in znanost vsako leto ponudita kup novih rešitev, ki spreminjajo življenjski vsakdan. Prav tako nastajajo in izginjajo poklici, vseskozi pa se povečuje potreba po izobrazbi. Dijake srednjih šol v zadnjem, 4. letniku, čaka pomembna odločitev: kje nadaljevati izobraževanje in s čim se bodo ukvarjali večino svojega življenja. Znanstveno-raziskovalni inštitut pri GEA College je leta 2007 začel dolgoročni raziskovalni projekt, v katerem preučuje odnos slovenskih srednješolcev do podjetništva, ob enem pa so preučili tudi dejavnike, ki vplivajo na odločitev za študij.

Velika večina dijakov je dejala, da bo s šolanjem po končani srednji šoli nadaljevala. Raziskava je tudi odkrila, da želi največ maturantov v poklicni karieri postati direktor (63 %) ali podjetnik (61 %). Po privlačnosti je na tretjem mestu poklic odvetnika (39 %), na četrtem mestu pa državni uradnik (28 %). Najmanj srednješolcev si kariero želi graditi v politiki in kmetijstvu. Največji delež tistih, ki želijo postati podjetniki, prihaja iz elektro, strojnih, gradbenih in drugih tehničnih šol, čeprav te nimajo nobenega predmeta o podjetništvu ali

³ Nastajanje razlik po skupinah.

ekonomiji. To sicer ni nič nenavadnega, saj precej malih podjetij deluje prav na tehničnih področjih, takšna specializirana⁴ znanja pa posamezniku omogočajo dobro poslovno priložnost za odprtje lastnega podjetja.

Prve ugotovitve kažejo tudi na spolno razliko. Podjetniki si želijo postati predvsem fantje, poleg spola pa je vplivnejši dejavnik še podjetniška izkušnja v družini ali bližnji okolici. Velik vpliv imajo tudi mediji, učitelji, precej manjši pa je zunanji vpliv, ki ga predstavljajo športniki, zvezdniki in politiki (Turk, 2009).

1.3 Značilnosti visoko izobraženih ljudi in človeški kapital

Mark Blaug je že pred več kot dvajsetimi leti ugotavljal, da je za visoko izobražene ljudi značilno, da so ti sposobni dosegati višje dohodka, imajo bolj izobražene starše, izhajajo iz manj številnih družin, imajo znatnejšo finančno podporo, so bolj motivirani, pridobijo več iz samoizobraževanja, so uspešnejši pri testih za merjenje sposobnosti in inteligence ter na splošno živijo dlje in so bolj zdravi. Trdi še, da je bistvo izobraževanja v tem, da so posamezniki z višjo izobrazbo na trgu dela bolje plačani, v tem, da jih izobraževalni sistem usposablja k doseganju ciljev, problemsko usmerjenemu razmišljanju, večjemu samozaupanju, iniciativi⁵, motivaciji, učinkovitejšemu usposabljanju, učenju na delovnem mestu ter k prevzemanju odgovornosti. Delodajalci bolje plačujejo višje izobražene delavce že ob prihodu na delovno mesto in nato tudi skozi celotno delovno obdobje, saj pričakujejo, da bodo takšni delavci dolgoročno bolj produktivni od nižje izobraženih. Izobrazba je sredstvo za selekcioniranje med delavci, skozi se manifestirata⁶ ponudba in povpraševanje po delu (Blaug, 1987, str. 96–97).

Angleški ekonomist Adam Smith je začel med prvimi pisati o pomeni človeškega kapitala. V knjigi Bogastvo narodov je zapisal, da izobraževanje kot del človeškega kapitala vpliva na večjo produktivnost delavcev, podobno kot naložbe v stroje in opremo vplivajo na povečanje dohodka in bogastva. Teorijo človeškega kapitala so kasneje izpopolnili Mincer, Becker ter Schultz. Njihova teorija je govorila na tem, da se pojem človeški kapital nanaša na to, da ljudje vlagajo vase z izobraževanjem, izpopolnjevanjem in usposabljanjem, zaradi lastnega trenutnega zadovoljstva ter možnosti povečanja zaslužkov od dela v prihodnosti (Bevc, 1991, str. 22–23). T. W. Schultz trdi, da do človeškega kapitala ne moremo priti na trgu, ampak ga dobimo le z investiranjem v človeka. Investiranje v človeški kapital vsebuje investiranje v izobraževanje, strokovno usposabljanje na delovnem mestu, zdravstvo, ekonomske informacije in migracije⁷. Ker so ta področja zelo široko opredeljena, se je v ekonomski teoriji najbolj uveljavila Thurowa definicija človeškega kapitala, po kateri so človeški kapital posameznikove proizvodne veščine, talenti in znanja, ki se merijo z vrednostjo proizvodnega blaga in storitev (Malačič, 1984a, str. 273).

⁴ Posebna znanja.

⁵ Podjetnost, iznajdljivost.

⁶ Izražanje, izkazovanje hotenja.

⁷ Spreminjanje stalnega ali začasnega bivališča; selitev, preseljevanje.

Merjenje obsega človeškega kapitala zaradi kompleksnih in raznolikih značilnosti ljudi ni enostavno, saj ga otežuje dejstvo, da je celotni človeški kapital v podjetju in tudi v družbi kot celoti večji od vsote individualnih obsegov človeškega kapitala. Premalo pozornosti je posvečene tudi zastarevanju znanja oziroma procesu pozabljanja. V statistični praksi se za ugotavljanje obsega človeškega kapitala aktivnega prebivalstva uporabljajo trije pristopi (Malačič, 2001, str. 427–429):

- prvi pristop se uporablja za izobrazbene dosežke in kaže, koliko ljudi konča določeno raven formalne izobrazbe. Pristop ne upošteva vsebine izobraževanja, njegove kakovosti in razlik v času. Prav tako ne upošteva neformalnega izobraževanja in dogajanja po končanem šolanju,
- drugi pristop temelji na testiranju in anketiranju, s čimer se ugotavlja, kakšne veščine in sposobnosti imajo posamezniki. Problem nastane, ker nekaterih značilnosti (motivacija, zavzetost, odnos do dela) ni mogoče ovrednotiti,
- tretji pristop na osnovi razlik v zaslužkih ocenjuje tržno vrednost izobrazbe in poklica in s tem agregatno vrednost obsega človeškega kapitala. Pristop predpostavlja enakost zaslužkov z mejnim proizvodom in popolno nadomestljivostjo delavcev z nizko ravno človeškega kapitala.

1.4 Analiza odločitev za študij

Na tabelah 2 in 3 so vidne strukturne razlike med različnimi področji izobraževanja. Število novo vpisanih študentov terciarnega izobraževanja in število vpisanih po področjih se bistveno ne spreminja, saj strukturni deleži po različnih ravneh ostajajo približno enaki. Opaziti je zmanjšanje vpisa na področju družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved, saj je bilo leta 2004 na tem področju še 49.207 novih študentov, do leta 2008 pa je ta številka padla na 43.437 novo vpisanih, kar je 11,8 % upada v tem obdobju. Zmanjšan vpis v tem obdobju je imelo še področje izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev, ko je iz 10.183 vpisanih leta 2004 do leta 2008 to število padlo na 8.822 (zmanjšanje za 13,4 %).

Tabela 2: Študentje terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Pod. izobraževanja - SKUPAJ	112.228 100,0%	114.794 100,0%	115.944 100,0%	115.445 100,0%	114.391 100,0%
Izobraž. vede in iz. učiteljev	10.183 9,1%	10.118 8,8%	9.703 8,3%	9.298 8,1%	8.822 7,7%
Umetnost in humanistika	8.559 7,6%	8.596 7,5%	9.022 7,8%	9.365 8,1%	9.341 8,1%
Družbene, poslovne vede, pravo	49.207 43,8%	49.903 43,5%	48.310 41,7%	45.372 3,9%	43.437 37,9%
Znanost, matemat. in rač.	6.029 5,4%	6.241 5,4%	6.446 5,6%	6.827 5,9%	7.066 6,1%
Tehnika, proiz. in gradbeništvo	17.753 15,8%	17.962 15,6%	19.374 16,7%	20.952 18,1%	21.787 19%
Kmet., gozd., in veterina	3.565 3,1%	3.506 3,1%	3.705 3,2%	3.819 3,3%	3.788 3,3%
Zdravstvo in sociala	8.032 7,1%	8.462 7,3%	8.381 7,2%	8.720 7,5%	9.283 8,1%
Storitve	8.900 7,9%	10.006 8,7%	11.003 9,5%	11.092 9,6%	10.867 9,5%

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

Na vseh ostalih področjih se je vpis povečal. Najbolj na področju tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva, kjer je število novih študentov naraslo iz 17.753 leta 2004 na 21.787 leta 2008 (povečanje za 22,7 %), le malo manj se je povečal vpis na področju storitev (za 22,1 %), občutno pa se je povečal tudi vpis na področju znanosti, matematike in naravoslovja (za 17,2 %). Vpisal se je povečal še na zdravstvu in sociali (za 15,5 %), umetnosti in humanistiki (za 9,1 %) ter na kmetijstvu in veterini (za 6,2 %).

Tabela 3: Primerjava vpisanih v terciarno izobraževanje po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008

Leto	Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Umetnost in humanistika Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Družbene, poslovne, upravne in pravne vede Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Znanost, matematika in računa. Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Tehnika, proizvodne in pridelovalne tehnologije in gradbeništvo Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Zdravstvo in sociala Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Storitve Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$
2004	/	/	/	/	/	/	/	/
2005	99,3	100,4	101,4	103,5	101,1	98,3	105,3	112,4
2006	95,9	104,9	96,8	103,2	107,8	105,6	99,0	109,9
2007	95,8	103,8	93,9	105,9	108,1	103,0	104,0	100,8
2008	94,8	99,7	95,7	103,5	103,9	99,1	106,4	97,9
Leto	Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev Verižni indeks $V_0=2004$	Umetnost in humanistika Verižni indeks $V_0=2004$	Družbene, poslovne, upravne in pravne vede Verižni indeks $V_0=2004$	Naravoslovje, matematika in računa. Verižni indeks $V_0=2004$	Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo Verižni indeks $V_0=2004$	Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo Verižni indeks $V_0=2004$	Zdravstvo in sociala Verižni indeks $V_0=2004$	Storitve Verižni indeks $V_0=2004$
2004	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2005	99,3	100,4	101,4	103,5	101,1	98,3	105,3	112,4
2006	95,2	105,4	98,1	106,9	109,1	103,9	104,3	123,6
2007	91,3	109,4	92,2	113,2	118,0	107,1	108,5	124,6
2008	86,6	109,1	88,2	117,2	122,7	106,2	115,5	122,1

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

1.5 Analiza diplomantov

Tabeli 4 in 5 kažeta število diplomantov, ki so z diplomo končali terciarno izobraževanje med leti 2004 in 2008 ter povečanja oz. zmanjšanja po področjih. Glede na deleže se razmerje ne spreminja bistveno v primerjavi z vpisom. Opazno je, da vsako leto študij zaključi približno 10 % študentov glede na vpis, a to o sami uspešnosti določene generacije ne pove veliko, saj podatka o vpisanih in diplomiranih v posameznem letu nista povezana. Vidno je tudi, da skoraj polovica diplomantov (med 45,5 % in 49,8 %) vsako leto prihaja zgolj iz področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. Najbolj se je število diplomantov med leti 2004 in 2008 povečalo na področju storitev (kar za 34,3 %), precej pa tudi na področju naravoslovja, matematike in računalništva (za 25,4 %) ter na področju družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved (za 22,4 %). V tem obdobju je upadlo število diplomantov na področju izobraževalnih ved in izobraževanju učiteljev (upad za 2,5 %) in na področju zdravstva in socialne (upad za 1,7 %).

Tabela 4: Diplomanti terciarnega izobraževanja po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008

	2004		2005		2006		2007		2008	
Področja izobraževanja - SKUPAJ	14.888	100,0%	15.787	100,0%	17.145	100,0%	16.680	100,0%	17.221	100,0%
Izobraževalne vede in izob. učiteljev	1.457	9,8%	1.606	10,1%	1.578	9,2%	1.492	8,9%	1.421	8,2%
Umetnost in humanistika	875	5,9%	861	5,4%	867	5,1%	983	5,8%	981	5,7%
Družbene, poslovne vede in pravo	7.017	47,1%	7.183	45,5%	8.504	49,6%	8.282	49,6%	8.591	49,8%
Naravoslovje, matematika in raču.	558	3,7%	638	4%	601	3,5%	731	4,3%	700	4,1%
Tehnika, proiz. tehnologije in grad.	2.219	14,9%	2.259	14,3%	2.168	12,6%	2.105	12,6%	2.337	13,5%
Kmetijstvo, gozd., ribištvo, veteri.	340	2,3%	383	2,4%	412	2,4%	402	2,4%	425	2,4%
Zdravstvo in sociala	1.357	9,1%	1.723	10,9%	1.703	9,9%	1.312	7,8%	1.335	7,7%
Storitve	1.065	7,1%	1.134	7,1%	1.312	7,6%	1.373	8,2%	1.431	8,3%

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

Tabela 5: Primerjava diplomantov terciarnega izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije (ISCED-97), Slovenija, leta 2004-2008

Leto	Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Umetnost in humanistika Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Družbene, poslovne, upravne in pravne vede Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Naravoslovje, matematika in računa. Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Zdravstvo in sociala Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Storitve Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$
2004	/	/	/	/	/	/	/	/
2005	110,2	98,4	102,3	114,3	101,8	112,6	126,9	106,4
2006	98,2	100,6	118,3	94,2	95,9	107,5	98,8	115,6
2007	94,5	113,3	97,3	121,6	97,1	97,5	77,0	104,6
2008	95,2	99,7	103,7	95,7	111,0	105,7	101,7	104,2
Leto	Izobraževalne vede in izobraževanje učiteljev Verižni indeks $V_0=2004$	Umetnost in humanistika Verižni indeks $V_0=2004$	Družbene, poslovne, upravne in pravne vede Verižni indeks $V_0=2004$	Naravoslovje, matematika in računalništvo Verižni indeks $V_0=2004$	Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo Verižni indeks $V_0=2004$	Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, veterinarstvo Verižni indeks $V_0=2004$	Zdravstvo in sociala Verižni indeks $V_0=2004$	Storitve Verižni indeks $V_0=2004$
2004	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2005	110,2	98,4	102,3	114,3	101,8	112,6	126,9	106,4
2006	108,3	99,1	121,1	107,7	97,7	121,1	125,4	123,2
2007	102,4	112,3	118,0	131,0	94,8	118,2	96,6	128,9
2008	97,5	112,1	122,4	125,4	105,3	125,0	98,3	134,3

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

Pri tem velja omeniti tudi podatek longitudinalne študije⁸ (Bevc, 2002), da je od tistih, ki so se v 90. letih vpisali na visoko šolo, v osmih letih diplomiralo le 50 % študentov, 6 % jih po osmih letih od vpisa še študira, 44 % pa jih je študij opustilo (Trbanc, 2005, str. 28). Ti

⁸ Krajše znanstveno delo.

podatki nazorno pričajo o razvrednotenju terciarnega izobraževanja skozi generacije. Še v času bivše Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ)⁹ je bil študij vrednota, ki je bila dana le redkim, a so jo ti znali izkoristiti in so bili za študij maksimalno motivirani. V sedanjosti terciarno izobraževanje vse bolj prevzema vlogo, ki so jo nekdanj imele srednje šole, za dijake pa predstavlja v veliki meri možnost za podaljšanje časa, preden se dejansko odločijo za življenjsko delovno področje.

1.6 Problem s (pre)majhnim vpisom

Mnoge izobraževalne ustanove, ki ponujajo terciarno izobraževanje, se soočajo s premajhnim vpisom v svoje programe. Predvsem so med temi take, ki imajo ta problem že kar nekaj časa. V zadnjih letih so bile deležne največ pozornosti tiste fakultete, ki so ponudile prve bolonjske programe terciarnega izobraževanja. Ob tržnem odzivu na nove programe je zanimiv podatek, da med temi programi ni tistih fakultet, ki se že dolgo pritožujejo zaradi premajhnega zanimanja za njihove študijske programe. Te fakultete so zamudile še eno priložnost, da bi se hitreje in učinkoviteje prilagodile tržnim zahtevam in razmeram, v katerih se nahajajo. Z vztrajanjem pri konservativizmu iz prejšnjih stoletij in popolnem nerazumevanju konkurenčnosti, zanesljivo ne bodo pritegnile množice mladih, ki so že odraščali ob računalniku in pod vplivom globalizacije¹⁰ (Malačič & Sambt, 2006, str. 36).

Skupina fakultet in drugih šol s (pre)majhnim povpraševanjem, kar je povezano tudi s padanjem kakovosti študentov, ki se vpisujejo na te šole, se očitno zelo počasi in dokaj neuspešno prilagaja zahtevam trga študentov in diplomantov v Sloveniji. Krivce za premajhno povpraševanje pogosto iščejo povsod drugje razen pri sebi. Namesto da bi se potrudili izboljšati kakovost dela s študenti, se tehnološko opremili, postali študentom prijazni, prilagodili zahteve na izpitih tistemu, kar nudijo študentom, povečali število izpitnih rokov, ponekod celo priznali pravico študentov do ustnih komisijskih izpitov in to začeli izvajati, ukinili možnost, da posamezni profesor onemogoči študentu nadaljevanje študija, drastično povečali izbirnost predmetov in profesorjev, se odrekli cehovskemu obnašanju ter na druge načine uvedli ukrepe za povečanje števila diplomantov in skrajšanje časa njihovega študija, so začeli celo pritiskati na uvedbo administrativnega omejevanja študijskih mest na šolah z velikim povpraševanjem. S tako netržno miselnostjo ne bodo prišli daleč. Zatekanje po pomoč k državi je najslabša možnost, saj bi to le še okrepilo že tako preveliko vpletanje države v terciarno izobraževanje. Takšno vpletanje je tudi sicer največja slabost evropskih izobraževalnih sistemov v primerjavi z Združenimi državami Amerike in azijskimi državami (Malačič & Sambt, 2006, str. 36).

⁹ Balkanska država, katere del je bila Slovenija in je obstajala med letoma 1943 in 1991.

¹⁰ Spremembe v družbi, politiki in ekonomskem sistemu, ki so posledica razširjenega trgovanja in kulturnih izmenjav na globalni ravni.

2 TEŽAVEN PREHOD NA TRG DELA

2.1 Problem študentskega dela

Mnogi diplomanti imajo po zaključku študija veliko težav z iskanjem zaposlitve. Diplomanti niso zadovoljni s ponujenim delom, želijo večjo plačo, delo jih ne motivira, s svojo izobrazbo pričakujejo več, kot jim je ponujeno, spet drugi imajo probleme, ker imajo premalo praktičnega znanja. Ob študiju je zaposlenih približno 53 % študentov ljubljanske univerze (Blatnik, 2007, str. 30), a problem je v tem, da je precej takih, ki so imeli to zaposlitev na drugih področjih, ki niso povezana s smerjo njihovega študija. Večina študentov kot tudi že dijakov v srednjih šolah, delovne izkušnje pridobivajo predvsem z opravljanjem občasnih del preko študentskih servisov oz. v obliki pomoči v domačih delavnicah ter preko različnih interesnih dejavnosti. A namen študentskega dela pri večini ni nabiranje prepotrebnih delovnih izkušenj za nadaljnje življenje, ampak predvsem služenje denarja v želji po čim večji finančni neodvisnosti. Tako obliko študentskega dela ne moremo povezovati s formalnim izobraževanjem, ki bi lahko pomembno vplivalo na zaposlenost diplomantov.

Pri tem pride do absurdne situacije¹¹ in nekakšnega začaranega kroga. Študentska delovna sila na trgu dela namreč predstavlja največjo konkurenco diplomantom, ki so študij zaključili in so na voljo za redno zaposlitev. Janez Malačič in Jože Sambt v članku »Kako spraviti mlade, ki so rasli z računalniki, v zastarele šole« (21. januar 2006, str. 36) menita, da zaposlitev mladih zahteva investiranje v usposabljanje na delovnem mestu, kljub temu, da imajo v splošnem bolj sodobno znanje, ker prihajajo iz šol. Obenem so mladi pogosto izpostavljeni odkriti diskriminaciji¹². V našem slovenskem primeru je težava mladih diplomantov tudi v sesutju mnogih segmentov trga dela mladih, do česar je prišlo zaradi številnih zlorab študentskega dela. Študentsko delo, ki omogoča izogibanje plačevanju davkov in pranje denarja, je za mnoge delodajalce cenejše in privlačnejše kot redno zaposliti mlade diplomante. Zaradi teh in drugih razlogov je učinkovito delovanje celotnega trga dela in trga mladih diplomantov ključni dejavnik prehoda iz šolanja v zaposlitev v vsaki družbi.

2.2 Iskanje redne zaposlitve

Ko se diplomanti odpravijo na trg dela, imajo pri tem zagotovo svoje prednosti. Angelca Ivančič je kot glavne izpostavila naslednje (Ivančič, 1999, str. 55):

- zaposlitev bolje izobraženih obljublja višjo mero produktivnosti,
- bolje izobraženi so v boljšem konkurenčnem položaju,
- delodajalci povezujejo višje izobražene dosežke z višjimi sposobnostmi in motivacijo,
- bolj izobraženi imajo več ključnih kvalifikacij,
- delodajalci selekcionirajo zaposlene.

¹¹ Nekaj kar je v nasprotju z logiko in je nesmiselno.

¹² Dajanje in priznavanje manjših pravic ali ugodnosti komu v primerjavi z drugimi.

Kljub tem prednostim je za veliko večino diplomantov iskanje zaposlitve zelo stresno, pri tem pa uporabljajo različne kanale. Z vidika iskalcev zaposlitve so učinkoviti tisti kanali, preko katerih se dejansko uspejo zaposliti. Gre za razmerje med vloženim naporom in pričakovanimi rezultati (Trbanc, 1992b, str. 65). Samo iskanje redne zaposlitve za diplomante je sicer vse prej kot lahek proces, še posebno sedaj v času gospodarske krize, ko je tudi ponudba za študentsko delo zelo upadla.

2.3 Kanali iskanja zaposlitve

Iskanje zaposlitve je lahko formalno ali neformalno ter posredno ali neposredno (Smonkar, 1994, str. 87):

- formalno iskanje zaposlitve pomeni, da brezposelni pri pridobivanju informacij in iskanju zaposlitve ravnajo v skladu z določenimi pravili in postopki,
- neformalno iskanje zaposlitve pomeni, da brezposelni pridobivajo informacije in iščejo zaposlitev brez uporabe pravil in postopkov,
- posredno iskanje zaposlitve pomeni, da brezposelni vzpostavijo stike z delodajalci in pridobivajo informacije o možnih zaposlitvah preko posrednikov oziroma institucij, ki se ukvarjajo s posredovanjem zaposlitev,
- neposredno iskanje zaposlitve pomeni, da brezposelni sami kontaktirajo z delodajalci (osebno, pisno itd.).

Martina Trbanc (1992, str. 51) je poleg zgornjih štirih načinov iskanja zaposlitev zapisala še dva:

- univerzalni (za več vrst del),
- specialni (specializirani za določene vrste del).

Ob tem je potrebno izpostaviti podatek, da je doba brezposelnih prvih iskalcev zaposlitve povprečno 10 mesecev za tiste z najvišjo izobrazbo, za tiste z najnižjo pa kar 2 leti in 10 mesecev (Trbanc & Verša, 2002, str. 355).

2.4 Prva zaposlitev diplomantov

Študentje se vpišejo na fakultete v želji po novem znanju ter izboljšanju svojih možnosti pri iskanju zaposlitve. Toda ko enkrat diplomanti vstopijo na trg dela, uvidijo, da je le malo delovnih mest, ki ustrezajo njihovi izobrazbi oz. če le-ta so, se za njih zahteva določeno obdobje izkušenj, ki jih nov diplomant nima. To diplomante prisili, da sprejmejo manj kvalificirano delovno mesto in na njem ostanejo nekaj časa, dokler ne dobijo nekajletnih izkušenj, s čimer jim je ponavadi že v istem podjetju dodeljeno novo mesto z večjo zahtevnostjo in odgovornostjo.

Iskalec zaposlitve, ki na seznamu prostih delovnih mest na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije išče delo, kjer je zahtevana izobrazba vsaj sedme stopnje, hitro ugotovi, da praktično ni delovnega mesta, kjer se ne bi zahtevalo določene dobe delovnih izkušenj. V veliki večini primerov, kjer delovne izkušnje niso pogoj, je načrtovana poskusna doba nekaj

mesecev, s čimer se morebitnega kandidata preizkusi za redno zaposlitev. Pri tem je več kot očitno, da je manj delovnih izkušenj zahtevanih pri družboslovnih poklicih za razliko od tehničnih, kjer prostih delovnih mest brez pogoja nekajletnih delovnih izkušenj ni. Za gradbene inženirje se tako ob vsaki ponudbi prostega delovnega mesta zahteva vsaj 15 let delovnih izkušenj.

2.5 Prednosti in slabosti mlade delovne sile

Izkušnje pri zaposlovanju brezposelnih in analize povpraševanja po delovni sili kažejo, da so bili slovenski delodajalci pred desetimi leti nagnjeni k zaposlovanju mlajše delovne sile, ki so jo ocenjevali kot bolj prilagodljivo, bolj izobraženo in učinkovitejšo od starejše delovne sile. Slovenska ekonomija se namreč razvija v smeri tehnološko zahtevne in storitveno naravnane ekonomije¹³, kar predpostavlja potrebo po visoko usposobljenih kadrih. Povpraševanje po takšni delovni sili se dejansko v zadnjih nekaj letih povečuje. Kljub vsem opisanim pogojem se določen del mladih z najvišjimi stopnjami izobrazbe še vedno ne vključuje uspešno med delovno aktivne, temveč se sooča z brezposelnostjo (Spruk & Verša, 2004, str. 2).

Mlada delovna sila ima v primerjavi s starejšimi iskalci zaposlitve veliko prednost v svoji prilagodljivosti, znanju tujih jezikov in obvladovanju dela z računalnikom, na drugi strani pa imajo slabost v pomanjkanju delovnih izkušenj in zahtevane usposobljenosti na posameznem delovnem mestu. Tako je mladim iskalcem zaposlitve velikokrat ponujena zaposlitev, ki je zelo nestabilna in zagotavlja le nižjo stopnjo socialne varnosti ter manjše možnosti za napredovanje in izobraževanje. Na te probleme opozarja tudi poročilo »Mladi diplomanti na trgu dela« (Spruk & Verša, 2004, str. 21), kjer je zapisano, da so pri 42,0 % vseh potreb po delavcih za zaposlitev poklicih strokovnjakov, za katere se zahteva terciarna izobrazba, delovne izkušnje nujen pogoj za zaposlitev.

Glavna prednost mlade delovne sile je tako znanje, kar lahko označimo kot blago, saj je proizvod človekovega dela. Je specifično blago, saj ga vsaka transakcija povečuje in obnavlja, z uporabo se ne uniči, pri prodaji ali nakupu pa ga nikoli ne izgubimo. Za znanje so značilni naraščajoči donosi, kajti vrednost znanja narašča z njegovo uporabo. Znanje je zasebna dobrina, kjer lastnik pridobi koristi, ki izhajajo iz znanja. Lahko govorimo o znanju tudi kot o javni dobrini¹⁴, saj učinki znanja pogosto prihajajo od ustvarjalcev znanja na druge uporabnike (Kešeljević, 2004, str. 115). S povpraševanjem in ponudbo znanja na trgu dela pripišemo znanju določeno ekonomsko vrednost, s čimer postane znanje kapital, ki prinaša ekonomske učinke njegovim lastnikom. V posameznika je potrebno investirati ter na ta način pridobiti znanje. Načeloma večje investicije v šolanje vodijo do boljših znanj, posledično pa do višjih dohodkov in profitov. Tako z investicijo v znanje pridobimo nova znanja, ki povečujejo delovno sposobnost posameznika in omogočajo višje donose (Kešeljević, 2004, str. 64).

¹³ Na znanju temelječa ekonomija.

¹⁴ Ima dva pogoja, in sicer netekmovalnost in neizločljivost.

Ena od slabosti diplomantov pri prehodu na trg dela pa je, da ima marsikdo previsoka pričakovanja. »Zvečine so prepričani, da so, ko so diplomirali, naredili vse, kar je treba, da dobijo službo,« ocenjuje Edita Jusić, direktorica Apel servisa, ki posoja delovno silo in išče priložnostna dela za študente. Diplomanti ob iskanju prve prave zaposlitve ne poznajo dobro razmer na trgu. Težko bo katerokoli podjetje diplomantu ponudilo že na samem začetku neko vidnejšo in odgovornejšo nalogo. Študij na eni izmed univerz diplomantu omogoča pridobitev teoretičnega znanja, brez izkušenj, v realnem svetu pa se bodo morali diplomanti zadovoljiti z neko slabšo zaposlitvijo, vsaj na začetku (Kaj je narobe z diplomanti?, 2002).

Ob tem se lahko predpostavlja, da bi bila stopnja zaposelnosti še nižja, če v Sloveniji ne bi bil dobro razvit študentski trg dela, na katerem velik del študentske populacije ob študiju opravlja različna dela za plačilo (Trbanc, 2007, str. 42). Zadnja trditev prikazuje tudi dobre in pozitivne lastnosti študentskega dela, ki je lahko nek izhod v sili in stabilizator, čeprav je zanj prav tako dokazano, da ima negativne učinke, ki so bili v tem diplomskem delu že predstavljeni.

3 ANALIZA TRGA DELA

3.1 Deficitarni poklici

Zavod Rebulike Slovenije za zaposlovanje že nekaj zadnjih let dijakom zadnjih dveh letnikov srednjih šol omogoča posebne strokovne posvete, kjer zainteresiranim predstavi podatke o poklicih in področjih, kjer primankuje dobrih in usposobljenih kadrov. Po podatkih Zavoda RS za zaposlovanje so v Sloveniji najbolj iskani diplomanti naslednjih smeri: strojništva, računalništva in informatike, elektrotehnike, gradbeništva, doktorji medicine ter diplomirane medicinske sestre. Podobno je tudi v državah Evropske unije, kjer so najbolj iskani sistemski in računalniški inženirji, računalniški programerji, strojni inženirji, doktorji medicine in medicinske sestre ter gradbeni inženirji (Posveti z dijaki pred vpisom v visoko šolstvo prinašajo koristne informacije, 2008, 18. februar).

V Sloveniji rastejo v zadnjem času predvsem potrebe po kadrih, ki obvladajo računovodstvo (davčni svetovalci, vodje računovodstev velikih poslovnih subjektov, ocenjevalci vrednosti, revizorji, državni revizorji, preizkušeni analitiki, pooblaščen revizorji in podobno). Potrebe po diplomantih s področja računovodstva so izredno velike (to menijo: Strokovni posveti s področja računovodstva – ZRFR Slovenije, SIR, GZ Slovenije), zato je vedno več tudi pobud po uvedbi samostojnega visokošolskega programa računovodstva, kar potrjujejo tudi GZS - Združenje računovodskih servisov, Slovenski inštitut za revizijo in Zveza ekonomistov Slovenije (Visoka šola za računovodstvo, 2009). Seznam vseh deficitarnih poklicev v Sloveniji pa je na voljo v prilogi 2.

3.2 Brezposelnost diplomantov

Konec leta 2003 je največ brezposelnih mladih izobraževanje na VII. stopnji končalo iz ekonomije (24,6 %), veliko oseb je imelo še izobrazbo družboslovcev (11,8 %), vzgojiteljev in učiteljev (8,9 %), pravnikov (7,7 %), administratorjev (7,6 %) ter izobrazbo iz področja

zdravstva (5,0 %). Skupno je bilo 2.499 mladih diplomantov razporejenih v 39 skupin nazivov strokovne izobrazbe. V določenih skupinah (geodeti, metalurgi, geologi, gledališčniki, računalničarji, veterinarji, kulturniki, glasbeniki, poklici za telesno kulturo in športno rekreacijo) je bilo manj kot 10 brezposelnih. Na drugi strani določene skupine nimajo nobenega brezposelnega mladega diplomanta. To je zato ker študijske smeri sploh ne obstajajo (gojitelji živali, predelovalci tobaka, obdelovalci kovin, monterji, gumarji, steklarji, tapetniki, žičničarji, trgovci), zato ker ni veliko diplomantov teh študijskih smeri (rudarji, usnarji in krznarji, izdelovalci obutve, komunalni delavci, železničarji) oziroma hitro najdejo delo. Opazna je tudi spolna delitev študija. Med brezposelnimi mladimi diplomanti so študij kot električarji, glasbeniki, lesarji ter poklice za telesno kulturo in športno rekreacijo končali samo moški, medtem ko so ženske imele končan študij iz skupin nazivov grafiki in sorodni, izdelovalci oblačil ter veterinarji (Spruk & Verša, 2004, str. 12). Preveč diplomantov na ožjih poklicnih smereh, zlasti pri profesijah, na primer pri pravnikih (odvetnikih, notarjih), zdravnikih, arheologih, hitro povzroči čakalne vrste mladih diplomantov (Kramberger, 2007, str. 128).

Leta 2006 je bila stopnja mladinske brezposelnosti¹⁵ 13,9 % (ob siceršnji 6,0 % brezposelni populaciji), vendar je bila le-ta med mladimi moškimi 11,6 %, med mladimi ženskami pa je znašala 16,8 %. Na precej višje stopnje brezposelnosti mladih žensk v Sloveniji vpliva precej verjetno tudi struktura njihove izobrazbe (mlade ženske so v povprečju bolj izobražene kot mladi moški, vendar imajo bolj pogosto izobrazbo, po kateri je na trgu dela manj povpraševanja). Vsaj tako višjo brezposelnost mladih izobraženih žensk razlagata Dorotea Verša in Viljem Spruk (2004, str. 10–14), ki sta analizirala brezposelnost mladih diplomantov. Po njunih ugotovitvah se mlade ženske pogosteje odločajo za smeri študija, po kateri je na trgu manj povpraševanja (študij poslovnih ved, družboslovja, prava in podobno).

3.2.1 Stopnje registrirane brezposelnosti v Sloveniji

Tabela 6 prikazuje povprečno stopnjo brezposelnosti za vso aktivno prebivalstvo kot tudi povprečno stopnjo brezposelnosti terciarnih diplomantov. Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v vsem obdobju od leta 2000 do leta 2007 pada. V tem obdobju je tako padla za 4,5 odstotnih točk. Ta stopnja je najbolj padla v času prejšnje vlade Republike Slovenije (2004–2008), ki je povečevala zaposlenost predvsem z zaposlitvami za določen čas.

Na drugi strani je povprečna stopnja registrirane brezposelnosti terciarnih diplomantov vseskozi rasla. Leta 2000 je znašala še 2,1 %, leta 2007 pa je bila visoka že 5,5 %. Pri diplomantih se je tako dogajal ravno obraten pojav kot pri celotnem aktivnem prebivalstvu, saj diplomanti vedno težje prihajajo do zaposlitev.

Leta 2008 je stopnja registrirane brezposelnosti aktivnega prebivalstva še bolj padla (najnižja je bila septembra 2008 – 6,3), ravno v času ko se je začela svetovna gospodarska kriza. Že

¹⁵ Brezposelnost ljudi starih od 18 do 29 let.

naslednjo leto, maja 2009, je ta stopnja brezposelnosti narasla na 8,9 %, kar je posledica množičnega odpuščanja delavcev v številnih slovenskih podjetjih.

Tabela 6: Stopnje registrirane brezposelnosti za celotno aktivno prebivalstvo in terciarne diplomante, leta 2000-2007

Leto	Število brezposelnih, skupaj	Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti (v %)	Število brezposelnih terciarnih diplomantov	Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti terciarnih diplomantov (v %)
2000	106.601	12,2	2.199	2,1
2001	101.857	11,6	2.471	2,4
2002	102.635	11,6	2.858	2,8
2003	97.674	11,2	3.839	3,9
2004	92.826	10,2	4.582	4,9
2005	91.889	10,2	4.849	5,3
2006	85.836	9,4	5.283	5,7
2007	71.335	7,7	5.046	5,5

Vir: Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije, 2009.

Aktualni podatki v tabeli 7 o registrirani brezposelnosti diplomantov za julij 2009 pa kažejo naslednje podatke. Diplomantov sedme kot tudi osme stopnje je bilo 6.674, kar je za 9,84 % več kot junija tega leta ter 33,48 % več kot julija prejšnje leto. Vodi se tudi evidenca registriranih brezposelnih diplomantov bolonjskega študija. Leta 2008 je na trg dela prišla prva generacija bolonjskih diplomantov, registrirano brezposelnih jih je bilo 21, julija leta 2009 pa jih je bilo že 86, kar je za 309,52 % več.

Tabela 7: Registrirana brezposelnost po skupinah poklicne oziroma strokovne izobrazbe za mesec julij 2009

Skupina poklicne oziroma strokovne izobrazbe	Število	Število pr. mesec	Mesečni indeks	Število pr. leto	Letni indeks
visoka (VII+VIII)	6.674	6.076	109,84	5.000	133,48
bolonjski študij	86	74	116,22	21	409,52

Vir: Državni portal Republike Slovenije, 2009.

3.2.2 Stopnje registrirane brezposelnost po področjih

Janez Malačič in Jože Sambt iz Ekonomske fakultete v Ljubljani sta v analizi za časopis Dnevnik prikazala tudi stopnje brezposelnosti diplomantov po študijskih področjih za leto 2005. Razvrstitev po velikosti je pokazala najnižjo brezposelnost diplomantov na področju tehnike, proizvodne in predelovalne tehnologije ter gradbeništva. Področna stopnja je znašala 1,7 %, kar pa ni povečevalo povpraševanja po teh študijih. Tej stopnji sledijo področja zdravstva in sociale z 2,3 %, umetnosti in humanistike s 3,9 %, družbene, poslovne, upravne in pravne vede s 5,2 % ter kmetijstva in veterine s 5,7 %. Drugo, kar ni bilo mogoče razporediti v te skupine, je imelo stopnjo 3,7 %. Navedene stopnje so bili le precej grobi kazalci brezposelnosti diplomantov po posameznih študijskih področjih, ker so skrivali vrsto posebnosti, kar je vidno na primeru ekonomije in poslovnih ved. Stopnja registrirane

brezposelnosti ekonomistov je bila 4,7 %. V števcu in imenovalcu te stopnje pa so bili vključeni tudi ekonomisti z diplomo visoke strokovne stopnje. Problem je bil v tem, da je bilo takih ekonomistov v imenovalcu sorazmerno malo, ker so prvi diplomanti prišli na trg dela šele ob koncu 90-ih let. Med brezposelnimi ekonomisti pa je kar polovica takih z visoko strokovno izobrazbo. Če bi to raven izločili, bi znašala stopnja brezposelnosti univerzitetno izobraženih ekonomistov 3,3 % (Malačič & Sambt, 2006, str. 36).

Od leta 2005 je (predvsem v zadnjem letu) gospodarsko okolje doživelo veliko sprememb. Svetovno gospodarstvo je zašlo v krizo (s tem tudi trg dela), vse skupaj pa je zajelo tudi Slovenijo. Ob tem lahko sklepamo, da so se posamezne stopnje brezposelnosti diplomantov po področjih dvignile podobno, kot se je dvignila splošna stopnja registrirane brezposelnosti diplomantov, same strukturne razlike med področji pa so verjetno ostale v podobnih okvirih.

3.2.3 Primerjava med novimi in brezposelnimi terciarnimi diplomanti

Tabeli 8 in 9 prikazujeta, kako se je v obdobju med leti 2000 in 2007 gibalo število novih terciarnih diplomantov, ki so v tem obdobju zaključili s študijem in kako se je gibala brezposelnost terciarnih diplomantov. Podatki nazorno prikazujejo, da se je mnogo hitreje povečevalo število brezposelnih terciarnih diplomantov, kot je prišlo novih diplomantov. V obdobju 2000–2007 je število novih terciarnih diplomantov naraslo za 45 %, število brezposelnih pa za kar 129,4 %. Tudi primerjave po posameznih letih prikazujejo podobno sliko. Leta 2003 je v primerjavi z letom 2002 število novih terciarnih diplomantov upadlo za 2,5 %, a se je brezposelnost med njimi kljub temu v tem letu povečala kar za 34,3 %. Zmanjšano število novih terciarnih diplomantov je pomenilo tudi zmanjšanje števila brezposelnih terciarnih diplomantov le v letu 2007, ko je v primerjavi z letom 2006 število novih diplomantov padlo za 2,8 %, število brezposelnih pa za 4,5 %.

Tabela 8: *Naraščanje novih terciarnih diplomantov, leta 2000–2007*

Leto	Novi diplomanti VII. + VIII. stopnje	Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Verižni indeks $V_0=2000$
2000	11.497	/	100,0
2001	11.991	104,2	104,2
2002	14.278	119,1	124,1
2003	13.931	97,5	121,1
2004	14.888	106,8	129,4
2005	15.787	106,0	137,3
2006	17.145	108,6	149,1
2007	16.680	97,2	145,0

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

Tabela 9: Naraščanje brezposelnih terciarnih diplomantov, leta 2000–2007

Leto	Število brezposelnih terciarnih diplomantov	Verižni indeks $V_t/V_{t-1} \times 100$	Verižni indeks $V_0=2000$
2000	2.199	/	100,0
2001	2.471	112,3	112,3
2002	2.858	115,6	129,9
2003	3.839	134,3	174,5
2004	4.582	119,3	208,3
2005	4.849	105,8	220,5
2006	5.283	108,9	240,2
2007	5.046	95,5	229,4

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

3.2.4 Struktura brezposelnosti diplomantov po področjih

Izračuni v tabeli 11 za število brezposelnih diplomantov po posameznih področjih so le grobi približki, kako bi se število brezposelnih diplomantov gibalo v obdobju 2003–2007, če bi bilo za celotno obdobje enako razmerje med področji, kot je bilo leta 2003. Podatki za to leto so v tabeli 10 in prikazujejo, da več kot polovica (50,6 %) diplomantov prihaja iz področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. Ostala področja so precej bolj enakomerno porazdeljena. Med vsemi brezposelnimi terciarnimi diplomanti leta 2003 je tako 10 % teh prihajalo iz področja izobraževalnih ved in izobraževanja učiteljev, iz področja tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva 9,6 %, iz področja storitev pa 8,4 %. Precej podoben delež sta v tem letu imela področja kmetijstva in veterine (5,6 %) ter humanistike in umetnosti (5,7 %), najnižji delež pa je imelo področje znanosti, matematike in računalništva (2,1 %).

Tabela 10: Brezposelni diplomanti leta 2003 po področjih izobraževanja ISCED-97 (v %)

Leto	Storit.	Zdrav. in sociala	Kmet. in veterina	Tehnika, proiz. tehnologije, gradbe.	Znanost, matematika in računa.	Družbene vede, poslovne vede in pravo	Human. in umetnost	Izobraž. vede in izobraž. učiteljev	Neraz.
2003	8,4	7,6	5,6	9,6	2,1	50,6	5,7	10	0,4

Vir: Mladi diplomanti na trgu delovne sile. Spruk & Verša, 2004.

Tabela 11: Brezposelni diplomanti po področju izobraževanja ISCED-97 (absolutno), leta 2003–2007, glede na % po področjih v letu 2003 in brezposelnosti vseh diplomantov letni rasti

Leto	Storitve	Zdrav. in sociala	Kmet. in veterina	Tehnika, proi. tehnologije, gradbe.	Znanost, mat. in rač.	Druž. vede, posl. vede in pravo	Huma. in umetnost	Izobraž. vede in izobraž. učiteljev	Neraz.
2003	322	291	215	368	80	1.942	218	384	15
2004	384	347	256	439	95	2.317	260	458	18
2005	406	367	271	464	100	2.451	275	484	19
2006	441	398	294	504	109	2.662	299	526	21
2007	421	380	281	481	104	2.542	286	502	20

3.2.5 Čas preden diplomant pride do zaposlitve

Brezposelni diplomant, ki se registrira na Zavodu za zaposlovanje RS, čaka v Sloveniji po podatkih iz leta 2005 v povprečju 13 mesecev na zaposlitev. Nižje vrednosti so na področju

zdravstva in sociale s 6,9, področju storitev z 11,0, področju tehnike, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništva z 12,5 ter družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved z 12,6 meseca. Večje vrednosti od povprečja pa so na področjih izobraževalnih ved in izobraževanju učiteljev s 13,8, področju kmetijstva in veterine s 14,0, področju humanistike in umetnosti s 16,1 ter znanosti, matematike in računalništva z 19,2 meseca. Brezposelni ekonomisti so čakali na zaposlitev povprečno 11,7 mesecev. Zanimivo pa je, da je bil podatek za tiste z visoko strokovno izobrazbo 10,3, za univerzitetno izobrazbo pa 13,8 mesecev. Pri vseh navedenih podatkih je potrebno upoštevati, da mnogi diplomanti uspejo dobiti zaposlitev takoj po diplomi in jih zaradi tega ni mogoče upoštevati v navedenih izračunih (Malačič & Sambt, 2006, str. 36). Tudi pri teh podatkih je potrebno opozoriti na gospodarsko krizo, ki podaljšuje čas iskanja zaposlitve, saj je delovnih mest manj, predvsem tistih z veliko dodane vrednosti, ki so zanimiva za terciarne diplomante.

Sam prehod mladih v zaposlitev je sicer lažji in hitrejši v tistih državah z izobraževalnimi sistemi, ki omogočajo poklicno specifične kvalifikacije na ravni sekundarnega izobraževanja¹⁶ (kot so Avstrija, Nemčija, Danska, Nizozemska). Vendar pa samo razvito poklicno izobraževanje ni dovolj, saj je za hiter prehod mladih v zaposlitev pomembno, da so poklicne spretnosti in delovne izkušnje, ki jih mladi med šolanjem in usposabljanjem dobijo pri specifičnih delodajalcih, dovolj prenosljive, da so zanimivi (tudi) za druge delodajalce. Šele to pripelje mlade do učinkovitega tekmovanja na poklicno segmentiranih trgih dela¹⁷ (Trbanc, 2007, str. 56).

4 NESKLADJA NA TRGU DELA

4.1 Strukturni problemi

Strokovnjaki na Uradu Republike Slovenije za mladino so v sodelovanju z Ministrstvom za šport glede na njihova poizvedovanja med predstavniki študentske populacije ugotovili, da so poklicni cilji študentom precej nejasni in večina jih začne razmišljati o konkretni zaposlitvi šele, ko se ukvarjajo z diplomo, s čimer je njihovo šolanje praktično končano ali so tik pred tem. Prav tako se navadno ne zavedajo različnih možnosti vzpostavljanja stika z morebitnimi delodajalci in ugodnosti, ki jih to prinaša (Kozoderc, 2005, str. 11).

Druga težava je, da Sloveniji za zdaj v pravi meri še ni uspelo dvigniti zanimanja za študijska področja, na katerih se že nekaj časa kaže pomanjkanje delavcev (podobno kakor v večini drugih držav EU). Tako je dolga leta naraščalo predvsem število študentov (in diplomantov) družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved, medtem ko se je na področjih tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva ter na področju znanosti, matematike in računalništva delež diplomantov celo zmanjšal (Spruk & Verša, 2004, str. 5–6). Po letu 2004 se je slika nekoliko obrnila v nasprotno smer, a je razlika med tema dvema področjema še vedno precejšnja. Temu ni težko pripisati predvsem povečevanje brezposelnosti mladih

¹⁶ Srednješolsko izobraževanje, ki se v Republiki Sloveniji deli na splošno ter na poklicno in strokovno izobraževanje.

¹⁷ Vsebinsko različni trgi dela.

diplomantov, ki ga zaznavajo na Republiškem zavodu za zaposlovanje, na področju družbenih in poslovnih ved. Trg zaradi velikega priliva diplomantov iz teh področji ne more več hitro vsrkati tega presežka.

V Sloveniji se je od začetka devetdesetih let hitro povečeval delež mladih, ki so po končani srednji šoli izobraževanje nadaljevali na terciarni stopnji. Leta 1991 je bilo v generaciji starih od 19 do 23 let 18,1 % vključenih v visokošolsko strokovno in univerzitetno dodiplomsko izobraževanje, leta 1998 je bil ta delež 34 %, leta 2000 je znašal 37,7 %, leta 2003 pa že 42,4 % (Spruk & Verša, 2004, str. 4). Kot ugotavljata Spruk in Verša, se je delež študentov (in diplomantov) po različnih študijskih področjih prav tako različno tudi povečal. Predvsem tam, kjer se kaže pomanjkanje delovne sile, kot so tehnične smeri, proizvodne tehnologije, gradbeništvo, znanost, matematika in računalništvo. Mladi za ta področja niso pokazali večjega zanimanja in se je do leta 2003 celo zmanjšalo število diplomantov na teh področjih (Spruk & Verša, 2004, str. 5-6). Po letu 2004 pa se je začel povečevati vpis tudi na tehnične smeri. Počasi bo tako tudi iz teh smeri prihajalo več diplomantov, zmanjšalo pa se jih bo na področju družbenih in poslovnih ved ter prava, kjer je od leta 2004 do leta 2008 opazen upad vpisa.

V primerjavi z drugimi evropski državami Slovenija izstopa predvsem po številu diplomantov poslovnih in administrativnih ved. Leta 2004, ko je bilo v povprečju 27 držav EU med diplomanti terciarnega študija 20,1 % diplomantov poslovnih in administrativnih študij, je bil v Sloveniji ta delež najvišji od vseh držav – kar 35,4 %. Primerjalno visoke deleže diplomantov poslovnih in administrativnih študij sta imela še Poljska – 33,4 % in Ciper – 31,2 % (Eurostat, 2007: 4). Po deležu diplomantov so bila leta 2004 v Sloveniji na drugem mestu področja inženiringa, proizvodnih tehnologij in gradbeništva (skupaj 15 % diplomantov), vsa preostala področja pa so imela manj kot 10 % delež diplomantov (Trbanc, 2007, str. 41).

4.2 Neuskajenost zaposlitvenega in šolskega sistema

Problem neuskajenosti zaposlitvenega in šolskega sistema, s tem pa tudi problem prvega zaposlovanja mladih, postane še težji, če se zaposlitveni sistem krči, izobraževalni sistem pa istočasno raste. Sfera dela se v tem primeru obnavlja s kadrovsko selekcijo na kvadrat, saj je približno ustreznih kandidatov za redkejša delovna mesta v izobilju, družine in interesna omrežja pa vršijo hude pritiske na delodajalce, da bi pri izbiri kandidatov poleg meritornih sposobnosti¹⁸ upoštevali tudi razna druga merila (Kramberger, 2007, str. 87).

Večji potencial za vpis posledično povečuje tudi dejanski vpis v terciarne programe izobraževanja – višje in visoke strokovne, univerzitetne in podiplomske programe. Do tega je prišlo z odobritvijo višjih vpisnih kvot (včasih tudi tako, da vpis nima omejitve), novih šol in novih programov (poleg javnih tudi zasebnih) in s povečanjem možnosti za izredni študij. Vpis na terciarni stopnji šolanja za mlade je velikokrat dokončna izbira področja izobraževanja pred prehodom na trg dela, zato se tu dogaja tudi »vstopni akademski trg dela«.

¹⁸ Bistvene in odločilne sposobnosti.

Eno od znamenj navzočnosti tega trga je, da se število razpisanih mest in zasedenih vpisnih mest že značilno razlikujeta, kar povzroča manjše ali večje težave na posameznih šolah terciarne stopnje (Kramberger, 2007, str. 90–91).

Problem za zaposlitev diplomantov se pojavlja tudi zaradi tega, ker je z upokojitvijo sproščenih varnih delovnih mest zelo malo. V organizacijah (za nedoločen čas) se jih v letu dni nabere 2.369, manj varnih (za določen čas) le 285, kakšnih 230 je internih vodstvenih delovnih mest med samozaposlenimi (kmetje, obrtniki, podjetniki), ki se le redko javno oglašujejo, preostalih 70 pa je tako in tako manj tveganih projektov ali pogodbenih poslov, ki v resnici niso prava delovna mesta. To pomeni, da preliv osem do devet tisoč novih, diplomiranih oseb s terciarno izobrazbo, že skoraj do dvakrat presega ponudbo sproščenih delovnih mest zanje. Razmerje se nekoliko popravi s sproščanjem začasnih delovnih mest, ki so posledica (bolniške ali porodniške) odsotnosti, a ne bistveno. Z vidika dejanske rasti novih delovnih mest, ki bi bila posledica širitve trgov in investicij v nova, vsaj prejšnjim enakovredna delovna mesta (angl. *Expansion demand*), je namreč Slovenija blizu ničelni rasti (Kramberger, 2007, str. 98).

4.3 Ujemalni problem

Ujemalni problem lahko razsvetli tudi razloge težav pri prehodu mladih iz šol k zaposlitvam. Naravo kadrovskega tokov se lahko razdeli na štiri tipične povezave med izobrazbo in poklicom (Kramberger, 2004):

- če je nek šolski program zelo poklicno usmerjen, v delovni sferi pa akterji tega poklicnega prostora in dela budno varujejo omejeno število poklicno specializiranih delovnih mest, bo prevelik vpis v take izobraževalne programe povzročil čakalne vrste za te zaposlitve, brezposelnost mladih s temi diplomami pa bo naraščala,
- če je nek šolski program sicer zelo poklicno usmerjen, v delovni sferi pa zanj ni kakšnih posebej nadzorovanih in poklicno specializiranih delovnih mest, se bodo morali diplomanti takih programov razpršiti po bližnji in daljni poklicni okolici, kjer si bodo lahko z dodatnim usposabljenjem (na delu) pridobili zaposlitev in plačo,
- če nek šolski program ni specializiran, ampak je vsebinsko širše zastavljen, bo razpršitev diplomantov po poklicnih skupinah velika in bo do kakršnekoli kasnejše poklicne specializacije, ki spremlja poklicne kariere, moralo priti po prehodu v sfero dela, pri čemer je za mlade najtežje vstopiti v neko poklicno področje,
- če imamo opravka z najširše, splošno zastavljenimi izobraževalnimi programi, to so na srednji stopnji gimnazije, ki so zasnovane tako, da vodijo v nadaljni študij, ali pa so z relativno širokimi družboslovnimi programi na terciarni ravni, potem so diplomanti na prehodu v sfero dela odvisni od utečenih praks prehoda, od lastne pobude in od splošnega položaja na trgu dela (Kramberger, 2007, str. 130).

Zanimiv je tudi pregled primerjave med diplomanti v Sloveniji in diplomanti v Evropski uniji. Primerjava Slovenije s starimi članicami EU (EU-15) tako pokaže, da je v Sloveniji:

- znatno več diplomantov družbenih ved, prava in poslovnih ved (42 % - 30 %),
- več diplomantov turizma in drugih storitvenih šol (7 % - 4 %),
- manj diplomantov naravoslovja in računalništva (5 % - 10 %),
- zelo podobna sestava, kot jo imajo v Avstriji in na Portugalskem,
- zelo različna sestava, kot je na Finskem (tam je trikrat manj humanistike in družboslovja).

Glede na nove članice EU (EU-10) pa je v Sloveniji:

- več diplomantov tehnike (16 % - 11 %),
- manj diplomantov izobraževanja in podobnih ved (12 % - 18 %)
- zelo podobna sestava kot v Litvi.

Posebnost, ki bije v oči, je, da ima Slovenija v razširjeni EU-25 s 4 % skoraj najnižji delež diplomantov naravoslovja in računalništva od vseh držav, skupaj z Madžarsko (3 %) in Malto (4 %). V ospredju v teh programih so Irska (19 %) in Velika Britanija (17 %) ter tudi Francija (13 %), Češka (12 %), Švedska in Avstrija (po 10 %). Slovenski delež je za polovico manjši od povprečja v EU-15 (10 %) in v EU-25 (8 %), zaostaja pa tudi za povprečjem novih držav članic, t.j. EU-10 (6 %). Za Slovenijo naj bi bilo zaskrbljujoče tudi to, da je slovenski delež v humanističnih vedah pod vsako mero v evropski primerjavi. Leta 2003 je bil tako delež v akademski humanistiki v Sloveniji samo okoli 1-2 %, še pred leti je znašal okoli 6 %. Razvite države imajo ta delež mnogi višji, saj povprečje EU-15 znaša 11 %, kar kaže na to, da te države znajo krepiti svoj kulturni imidž, ter ga nato tudi globalno prodajati (Kramberger, 2007, str. 135–136).

4.4 Analiza verjetnosti zaposlitve na neustreznem delovnem mestu

Raziskave preučujejo in tudi dokazujejo, da obstaja problem previsoke izobraženosti glede na potrebe. Pri tem je potrebno izpostaviti tudi problem zaposlitve na neustreznem delovnem mestu glede na področje študija. Precej visoko izobraženih ljudi, ki z diplomo končajo študij, se namreč zaposli na delovno mesto, kjer je zahtevana terciarna stopnja izobrazbe, vendar ne na področju za katerega so se usposabljali.

Da se bo nekdo zaposlil na neustreznem delovnem mestu je odvisno tudi od področja izobraževanja ter specifičnosti znanja, ki ga posameznik pridobi med izobraževanjem. Namreč bolj kot je nek študij specifičen in usposablja študente za opravljanje le ozko določenih del, večja je povezanost med izobraževanjem ter trgom dela. S tem je tudi manjša verjetnost zaposlitve na delovnih mestih, ki ne ustrezajo izobrazbi.

Tabela 12 prikazuje delež posameznikov, ki imajo neustrezno zaposlitev glede na področje izobraževanja v nekaterih evropskih državah. V Sloveniji je po tej meritvi največ neustrezno zaposlenih diplomantov na področju agrikulture (75 %), sledita pa področji humanističnih ved

in naravoslovnih ved (50 %). Najmanj je neustreznih zaposlitev na področju storitvenih dejavnosti (21 %) ter področjih tehničnih ved in gradbeništva (23 %), blizu pa je tudi področje izobraževalnih ved (25 %).

Tabela 12: Delež posameznikov z neustrezno zaposlitvijo glede na področje izobraževanja v nekaterih evropskih državah (v %)

Področje študija	AVS	BEL	DAN	ŠPA	FIN	FRA	GRČ	MAD	ITA	NIZ	ŠVE	SLO
Izobraževalne vede in izo. uči.	31	22	(:)	46	17	32	56	28	69	29	43	25
Humanistika in umetnost	64	67	86	65	67	62	73	58	78	82	65	50
Družbene, poslovne vede in pravo	37	18	40	28	38	31	22	45	33	24	40	35
Znanost, matematika in račun.	56	44	36	48	43	53	63	44	68	50	60	50
Tehnika, proiz. in gradbeništvo	24	37	26	26	23	28	37	27	43	23	24	23
Kmetijstvo, gozd., veterina	60	90	55	50	50	61	60	81	81	61	50	75
Zdravstvo in sociala	29	29	16	35	21	16	35	23	33	23	24	29
Storitvene dejavnosti	23	27	81	32	36	37	17	40	46	30	27	21

Vir: Statistics in focus, 5 (2003), Theme 3, str. 3. Opomba: Opis kratic držav je med prilogami.

Opozoriti je potrebno, da je od teh meritev minilo že nekaj let, s čimer se je lahko razmerje marsikje spremenilo. Pri tej analizi pa je potrebno vedeti, da je tudi okolje med državami različno. V nekaterih je na primer več kmetijskih dejavnosti in diplomanti iz agrikulture lažje dobijo zaposlitev, nekatere druge države kmetijstva skorajda nimajo in je zaposlitev na tem področju zelo težka. Nekatere države ponujajo tudi bolj splošno usmerjeno izobraževanje, zato je povezava izobraževanja s trgom dela šibka, medtem ko druge države bolj usmerjajo študente v pridobivanje specifičnih znanj, kar omogoča, da diplomant najde zaposlitev, ki ustreza njegovi pridobljeni izobrazbi.

Ujemanje med izobrazbo in zaposlitvijo na ustreznem oz. neustreznem delovnem mestu je raziskoval Marcel Wolbers (2002, str. 4–5). Pod drobnogled je vzel diplomante različnih področij izobrazbe in poskušal ugotoviti vpliv (ne)ujemanja na poklicne statuse diplomantov. (Ne)ujemanje je opredelil z (ne)ujemanjem dokončanega in pričakovanega področja izobrazbe. Raziskava je prinesla rezultate, da na (ne)ujemanje vplivajo naslednji dejavniki:

- osebni faktorji: bolj izobraženi in poklicno bolje usposobljeni se redkeje zaposlijo na neustreznih delovnih mestih. Pri tem je ugotovil še, da tudi sekundarna poklicna izobrazba težko pelje do neujemanja,
- značilnost delovnih mest: delovna mesta, na katerih se zahteva več delovnih izkušenj, zmanjšujejo verjetnost, da se bo na njem zaposlil nekdo z neustrezno izobrazbo. Ugotovil je še, da začasne zaposlitvene pogodbe povečujejo, trajne pa znižujejo verjetnost neujemanja,
- strukturni faktorji: zmanjševanje poslovnega cikla dviguje stopnjo brezposelnosti in povečuje možnosti zaposlitve na neustreznem mestu. Manjša možnost neujemanja je tudi v večjih podjetjih in v javnem sektorju v primerjavi z manjšimi organizacijami in podjetji,
- razlike v poklicni usmerjenosti sekundarnega šolstva: na neujemanje vpliva poklicna usmerjenost sekundarnega šolstva, toda nasprotno od (Wolbersovih) pričakovanj –

možnost za primerno zaposlitev je manjša, kjer je delež poklicno usmerjenih dijakov večji,

- vpliv neujemanja glede na poklicni status: tisti, ki se zaposlijo na neustreznem delovnem mestu, dosegajo nižji poklicni status, zato takšni zaposleni razvijajo nove strategije za izboljšanje svojega statusa, s tem, da iščejo novo delo ali pa se udeležujejo preusposabljanja.

5 UKREPI PROTI NESKLADJU

5.1 Ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti diplomantov

Preventiva glede izboljšanja zaposljivosti, ki posledično vodi zmanjševanje brezposelnosti, se mora osredotočiti na tri pomembna področja (Kozoderc, 2005, str. 12):

- pomoč mladim, da se bodo lahko pravočasno in kvalitetno odločali o nadaljnjem izobraževanju in načrtovanju poklicne poti,
- omogočanje mladim, da se naučijo veščin, potrebnih za iskanje zaposlitve,
- okrepitev zavedanja lastnega znanja, dejanskih delovnih izkušenj in socialnega kapitala mladih ter sposobnosti, da bodo vse to znali ustrezno predstaviti in ovrednotiti.

5.2 Ukrepi za zmanjšanje strukturnega neskladja

Na ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve so za odpravo strukturnega neskladja na trgu dela že sprožili nekatere ukrepe, ki bi nastalo situacijo poskušali stabilizirati. Predvsem so si zadali cilj, da zmanjšajo stereotipe o ugledu nekaterih poklicev, kar želijo doseči z nazornim prikazom realnega stanja na trgu dela in pripravo svežih in privlačnih izobraževalnih programov. Ugotovili so, da je pri tem pomembna štipendijska politika, ki lahko na precej dober način pomaga vzpodbuditi več zanimanja za poklice, kjer je občutiti največje pomanjkanje. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je tako že uvedlo dodatek k republiški štipendiji, do katerega je upravičena oseba, ki se izobražuje za deficitarni poklic (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2008, 2009).

Poleg tega na ministrstvu pripravljajo tudi že nekatere druge ukrepe, ki bodo poskušali povezati izobraževalni in štipendijski sistem z gospodarstvom in delodajalci. Pri tem se želi spodbuditi, da delodajalec vlaga v osebo, ki se izobražuje na področju, kjer ima podjetje potrebe po novem zaposlenem. Tako bi lahko nekdo po izobraževanju takoj prišel do zaposlitve. S tem bi se rešil tudi problem pomanjkanja izkušenj. Študent bi že med izobraževanjem pridobil delovno prakso točno na tistem področju, kjer se izobražuje, bodoči delodajalec pa bi med tem že uril in po svojih željah oblikoval bodočega redno zaposlenega. S tem bi pridobili obe strani. Pri tem je potrebno še dodati, da na ministrstvu želijo ta projekt izpeljati predvsem na lokalni ravni, s čim večjo udeležbo lokalnih oblasti in lokalnih pristojnih služb (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2008, 2009).

Za zgled bi bili lahko tudi primeri iz Irske, Finske in ZDA, kjer ima precej visokošolskih zavodov pozitivne izkušnje s sodelovanjem s podjetji. Fakultete tako povabijo managerje in podjetnike, da na predavanjih pridejo v stik s študenti. S pogovori lahko posameznik postane

zanimiv za določeno podjetje in resen kandidat za pridobitev kadrovske štipendije, opravljanje prakse, kar se lahko razvije celo do tega, da študent kasneje dobi tudi zaposlitev. S tem se zelo dobro rešuje problematika razvijanja poklicnih ambicij študentov, ki ne vedo, kako priti v stik s potencialnimi podjetji za njihov izobrazbo.

Potrebno je omeniti tudi mnenje Ivana Svetlika, ki meni (Svetlik, 1991, str. 574–575), da naj bi se tudi univerza posredno ukvarjala z zaposlovanjem diplomantov. To pomeni, da bi morali posamezni oddelki ter tudi celotna univerza opazovati dogajanja na trgu dela in se mu prilagajati. Spremljati bi morali usklajenost ponudbe in povpraševanja po določenih diplomantih v kakovostnem in količinskem smislu, v primeru neskladja pa prilagoditi vsebino študija in omejitev vpisa na posameznih fakultetah. Ni težko ugotoviti, da se ta predlog ni preveč dobro izpolnjeval v praksi. Močno zaželeno je tudi neposredna vloga univerze pri zaposlovanju diplomantov, ki vključuje naslednje aktivnosti:

- posamezne fakultete zaposlujejo strokovne delavce, ki vzpostavljajo stike s potencialnimi delodajalci, poleg tega pa se ukvarjajo tudi s posredovanjem štipendij, študijske prakse in z zaposlovanjem,
- fakultete organizirajo razne aktivnosti (npr. letna strokovna srečanja) za zaposlovanje diplomantov,
- spodbujajo izdelovanje diplomskih nalog na teme, ki so neposredno zanimive za podjetja (zaposlovanje diplomantov predstavlja moralno in delovno obveznost za mentorje diplomskih nalog),
- fakultete razvrščajo študente po uspehu in jih s tem spodbujajo k doseganju boljših rezultatov, delodajalcem pa pomagajo pri izbiri.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je pripravljalo že omenjene različne posvete z dijaki na srednjih šolah po vseh slovenskih regijah, namen pa je seveda bil, da se bodoče študente seznanili s čim več koristnimi informacijami pred vpisom na visokošolske zavode. K temu so povabili tudi fakultete in podjetja, da tudi sami boljše predstavijo svoje študijske programe in potrebe po poklicih. Prejšnja vlada RS je začela, nova pa nadaljuje, s prizadevanjem za čim večjo uravnoteženost vpisnih razmerij, saj je cilj vsakega študenta, da po diplomi dobi tudi pravo zaposlitev. Na ministrstvu pravijo, da so njihove izkušnje pokazale, da so dijaki po opravljenih posvetih in po predstavitvi konkretnih podatkov o zaposlitvenih možnostih, še bolj resno preučili svojo študijsko izbiro. K tem zaposlitvenim možnostim so na ministrstvu tudi že posebej prilagodili razpis za študijsko leto 2008/09 (Dosežki MVZT, 2008, 31. julij).

Nekaj smernic, kako bi bilo potrebno pristopiti k problematiki zaposlitve diplomantov terciarnega izobraževanja, kot tudi kako reševati probleme z vpisom, omenjata Janez Malačič in Jože Sambt v članku »Kako spraviti mlade, ki so rasli z računalniki, v zastarele šole« (Dnevnik, 21. januar 2006). Po njunem mnenju je delež diplomantov družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved pri nas višji kot v razvitih državah (a hkrati nižji kot v nekaterih drugih tranzicijskih državah), vendar če jih ne spremlja višja brezposelnost, potem jih gospodarstvo očitno potrebuje. Trdita, da je omejevanje vpisa na enih področjih, da bi se

povečal vpis na drugih področjih, napačen pristop, če želimo, da bi se izobrazbena struktura v Sloveniji v prihodnje izboljšala. Za konec pa pravita, da je že skrajni čas, da naša izobraževalna politika zmanjša na minimum vpis študentov, ki ne nameravajo študirati, ampak se vpisujejo zaradi statusa študenta in pravic, ki jih ta prinaša. Takih fiktivno vpisanih študentov je največ na šolah s premajhnim povpraševanjem po njihovih programih. Del teh šol bi bilo potrebno ukiniti in študente poslati na študij v tujino.

5.3 Rezultati ukrepov

Določeni ukrepi že dajejo prve rezultate. Že v tabeli 2 na začetku diplomskega dela se je videl upad vpisa na družbene in poslovne vede in pravo, kjer je višek diplomantov najbolj problematičen. Še leta 2004 je bilo vpisanih 49.207 študentov na tem področju, po sprejemu ukrepov pa se je leta 2008 ta številka zmanjšala na 43.437 (zmanjšanje za 11,8 %). Dijaki so s tem dokazali, da v zadnjem času bolje preučijo razmere na trgu dela in kakšne možnosti za zaposlitev jim določeno področje terciarnega izobraževanja prinaša. V tej luči je viden tudi porast vpisa na področja, kjer je največ povpraševanja po diplomantih – na tehničnih, proizvodnih, predelovalnih tehnologijah in gradbeništvu ter v zdravstvu in socialni. Spremembo na boljše kažejo tudi podatki po prvem vpisnem roku za zadnje študijsko leto 2008/09, saj se je precej povečalo število prijav na študijske programe iz naravoslovja, matematike in računalništva. Glede na leto pred tem se je za ta področja število prijav povečalo za 122, kar v odstotnem deležu pomeni povečanje iz 7,3 % na 8,4 %. Število prijav na področjih tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništvu pa je ostalo približno enako. Za šolsko leto 2008/09 je bil delež prijav za te smeri 18,57 %, leto pred tem pa 18,60 %. Delež razpisanih vpisnih mest na družbenih vedah, poslovnih vedah in pravi je v šolskem letu 2007/08 znašal 31,59 %, leto kasneje pa se je znižal na dobrih 29 %. Na znanosti, matematiki in računalništvu je v razpisu 2007/08 bilo 8,56 % vpisnih mest, leto kasneje je naraslo na 9,07 %, na tehniki je razpisu 2007/08 bilo 22,66 %, leto kasneje pa 23,98 %, ter na zdravstvu in socialni je v razpisu 2007/08 bilo 7,08 %, leto kasneje pa nekoliko več, 7,59 % (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2008, 2009). Tudi razpis za vpis v visoko šolstvo za šolsko leto 2009/10 je bil oblikovan v skladu s potrebami trga dela

SKLEP

Obravnavani problem usklajenosti med odločitvijo za študij in povpraševanjem po diplomantih na trgu dela sem poskušal obravnavati čim bolj na široko, kolikor dopušča okvir diplomske naloge. Za širok pristop sem se odločil, ker sem želel prikazati tudi vse dejavnike, ki vplivajo na različne odločitve dijakov pred vpisom na študij ter na študente med študijem.

V diplomskem delu sem ugotovil, da se dijaki pred vpisom na fakultete ne zavedajo povsem dobro, da jim diploma sama po sebi ne prinaša prednosti pri iskanju dobre zaposlitve. Poleg diplome je namreč pomembno to, da ima diplomant zaključeno terciarno izobraževanje na takšnem področju, kjer trg dela išče ustrezne kadre. Vpis na fakultete v zadnjih letih pa ne kaže bistvenih sprememb in še vedno je največ novih študentov na tistih področjih, kjer je največ brezposelnih diplomantov, predvsem na družbenih, poslovnih in pravnih vedah.

Opaziti je sicer spremembo v prid tehničnim področjem, kjer se vpis dviguje, a kljub temu se bodo morali pri vpisu v prihodnje še naprej nadaljevati strukturni premiki.

Pri diplomantih, ki iščejo redno zaposlitev je velik problem tudi pomanjkanje pravih delovnih izkušenj. Delodajalci namreč želijo zaposliti usposobljen kader, tako na teoretičnem kot praktičnem delu. Mnogi diplomanti praktičnemu delu med študijem niso posvečali veliko pozornosti, tako da se morajo v veliki večini najprej zaposliti na manj kvalificiranem delovnem mestu, na katerem nabirajo izkušnje. Zaposlovanje diplomantov na manj kvalificiranem delovnem mestu pa vodi do nekakšnega razvrednotenja študija, saj se s tem ne izrablja v pravi meri vsega znanja, ki ga novi diplomanti premorejo. Problem nastaja tudi pri neskladju izobraževalnega in zaposlitvenega sistema. Z upokojitvami se namreč izprazni mnogo premalo pravih delovnih mest, ki bi bila primerna za vse nove diplomante. Obenem se slovensko gospodarstvo, kot tudi svetovno, nahaja v krizi in ustvarja se malo delovnih mest z visoko dodano vrednostjo.

Veliko podatkov je v zadnjem obdobju prikazovalo vse omenjene probleme. Obstajajo področja, kjer ima Slovenija preveč strokovnjakov, ki jih nima kdo izkoristiti, prav tako obstajajo področja, kjer pravih strokovnjakov primanjkuje. Tega se zaveda tudi država, ki je v zadnjih letih začela načrtno z nekaterimi ukrepi. Močno se je povečala komunikacija z dijaki, pred vpisom na fakultete. To je privedlo do tega, da se je mladina v tem obdobju začela pravočasno zavedati, kakšne možnosti in priložnosti jo čakajo v realnem svetu z določenim znanjem. Na to kažejo spremembe vpisa v zadnjih štirih letih, ko se povečuje število vpisanih na tehničnih smereh, zmanjšuje pa na družbenih in poslovnih vedah. Na številu diplomantov se to še ni bistveno pokazalo, saj te generacije terciarno izobraževanje šele dobro zaključujejo. Dejanske strukturne spremembe vpisa se bodo odražale na trgu dela v nekaj letih.

Kljub temu je potrebno opozoriti, da je dokončna ureditev strukturnih težav z diplomanti na trgu dela še daleč. Vprašanje je tudi, če se bo te probleme sploh dalo kdaj rešiti. S pravimi prijemi se lahko stanje precej izboljša, a kljub temu je še vedno precej tudi ostalih, negativnih dejavnikov. Prebivalstvo se stara, podaljšuje se delovna doba, s čimer se sprošča občutno premalo delovnih mest za vse več diplomantov, ki si skušajo preko fakultete izboljšati pogoje življenja. Velike težave povzroča tudi gospodarska kriza, a morda je prav to priložnost, da se s kakšnimi novimi ukrepi in z novimi metodami pride do širših rešitev, ki bodo koristne za vse.

LITERATURA IN VIRI

1. Bevc, M. (1991). *Ekonomski pomen izobraževanja*. Radovljica: Didakta.
2. Bevc, M. (2002). Kapital znanja v Sloveniji po regijah: sintezna ocena. *IB Revija*, 36(1), 5-11.
3. Blaug, M. (1987). *The Economics of Education and the Education of an Economist*. Aldershot: Edward Elgar.
4. Blatnik, K. (2007). *Študentsko delo v interesu države, delodajalcev in študentov* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
5. *Deficitarni in suficitarni poklici*. Najdeno 5. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/aktualno_o_trgu_dela/deficitarni_in_suficitarni_poklici
6. Descy, P. & Tessaring M. (2001). *Individual performance, transition to working life and social exclusion. Training and learning for competence. Second report on vocational training research in Europe: synthesis report*. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
7. *Dosežki MVZT* (2008, 31. julij). Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.mvzt.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/browse/44/article/24/5851/35d1b6b0da/>
8. Državni portal Republike Slovenija. (2009). Registrirana brezposelnost za julij 2009. Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu <http://e-uprava.gov.si/ispo/brezposelnost/zacetna.ispo>
9. Evropski statistični urad Eurostat. (2005). *Key Data on Education in Europe 2005*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Najdeno 8. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://eacea.ec.europa.eu/eurydice/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=052EN>
10. Ilovar, T. (2007). *Terciarno izobraževanje in vstop na trg dela v Sloveniji* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Ignjatovič, M., Kramberger, A., Pavlin, S., Svetličič, M., Štarkl, D. & Trbanc M. (2007). *Zaposljivost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Ivančič, A. (1999). Iz izobraževanja v zaposlitev – usklajenost dosežene formalne izobrazbe in priložnosti na trgu dela. *Sodobna pedagogika* 50(2). 46-65. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
13. Kaj je narobe z diplomanti? *Gospodarski vestnik* (2002, 4. februar). Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.adecco.si/clanki/4.htm>
14. Kešeljevič, A. (2004). *Sodobni vidiki razumevanja znanja v ekonomiji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
15. Kozoderc, A. (2005). *Dvigovanje zaposlitvenega potenciala mladih (Zbornik 2. posveta na temo Zaposlovanje - socialno vključevanje)*. Ljubljana: Salve.
16. Lorenčič, M. & Svetlik I. (2002). Izobraževanje in usposabljanje. I. Svetlik (ur.). *Politika zaposlovanja* (str 255-291). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Lukič, G. (2008). *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije. Najdeno 10. maja 2009 na spletnem naslovu <http://miha.ef.uni->

lj.si/_dokumenti3plus2/191029/Tema_2_Strategija-zaposlovanja-mladih-v-druzbi-znanja_knjiga1_2008.pdf

18. Malačič, J. (1984a). *Teorija »človeškega kapitala«*. Ljubljana: Ekonomska revija.
19. Malačič, J. (1984b). *Kritika teorije »človeškega kapitala«*. Ljubljana: Ekonomska revija.
20. Malačič, J. (2001). *Statistično ugotavljanje obsega človeškega kapitala. Novo tisočletje – pripravljenost statistike na razumevanje novih pojavov (Zbornik referatov 11. mednarodnega statističnega srečanja)*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
21. Malačič, J. & Sambt, J. (2006, 21. januar). Kako spraviti mlade, ki so rasli za računalniki, v zastarele šole. *Dnevnik, Zelena pika*, str. 36.
22. Marzič, P. (2004). *Terciarno izobraževanje v Sloveniji in Evropski uniji z vidika trga dela* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
23. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. (2007). *Raziskava Evrostudent 2007*. Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.
24. *Posveti z dijaki pred vpisom v visoko šolstvo prinašajo koristne informacije* (2008, 18. februar). Najdeno 12. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.mdds.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12106/5694/>
25. Smonkar, J. (1994). Brezposelni in iskanje zaposlitve. S. Pirher, I. Svetlik (ur.). *Zaposlovanje* (str. 81-104). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Spruk, V. & Verša, D. (2004). *Mladi diplomanti na trgu delovne sile*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/Analize/2004/MladiDiplomanti.pdf>
27. Statistični urad republike Slovenije. (b.l.). Trg dela. Najdeno 15. maja 2009 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#07
28. Svetlik, I. (1991). *Zaposlovanje diplomantov. Teorija in praksa*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. Trbanc, M. (1992a). Mladi na trgu delovne sile. *Zaposlovanje: Perspektive, priložnosti, tveganja (Zbornik)*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
30. Trbanc, M. (1992b). Poti zaposlovanja. *Zaposlovanje: Perspektive, priložnosti, tveganja (Zbornik)*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
31. Trbanc, M. (2005). Mladi na prehodu in njihova zaposljivost v sodobnih družbah. *Dvigovanje zaposlitvenega potenciala mladih* (str. 13-32). Ljubljana: Salve.
32. Trbanc, M. & Verša, D. (2002). *Zaposlovanje mladih. Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Turk, D. (2009, 31. januar). Srednješolci bi najraje bili direktorji in podjetniki. *Poslovna akademija Finance*. Najdeno 10. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance-akademija.si/?go=article&artid=236436>
34. Visoka šola za računovodstvo. (b.l.). Podatki o možnostih zaposlovanja diplomantov. Najdeno 20. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.vsr.si/Documents/Podatki%20o%20moznostih%20zaposlovanja%20diplomantov.htm>
35. Wolbers, M. (2002). *Job Mismatches and their Labour Market Effects among School-leavers in Europe*. Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam kratic držav uporabljenih v diplomskem delu.....	1
Priloga 2: Seznam deficitarnih poklicev	1
Priloga 3: Seznam diplomantov po visokošolskih zavodih za leta 2004-2008	2
Priloga 4: Razmerje med diplomanti posameznih študijskih področij (ISCED-97) v EU (v %)4	

- **Priloga 1: Seznam kratic držav uporabljenih v diplomskem delu**

EU	Evropska unija
BEL	Belgija
DAN	Danska
NEM	Nemčija
GRČ	Grčija
FRA	Francija
IRS	Irska
ITA	Italija
LUKS	Luksemburg
NIZ	Nizozemska
AVS	Avstrija
POR	Portugalska
FIN	Finska
ŠVE	Švedska
VB	Velika Britanija
SLO	Slovenija
MAD	Madžarska
ŠPA	Španija
CIP	Ciper
ČEŠ	Češka
LIT	Litva
LAT	Latvija
MAL	Malta
BOL	Bolgarija
ROM	Romunija
SVK	Slovaška
POL	Poljska
EST	Estonija

- **Priloga 2: Seznam deficitarnih poklicev**

Doktor veterinarske medicine dodiplomski	Diplomirani inženir lesarstva
Diplomirani inženir strojništva	Univerzitetni diplomirani inženir strojništva
Univerzitetni diplomirani inženir elektrotehnike	Univerzitetni diplomirani inženir elektrotehnike
Univerzitetni diplomirani inženir kemijske tehnologije	Univerzitetni diplomirani inženir računalništva in informatike
Univerzitetni diplomirani biokemik	Univerzitetni diplomirani inženir kemijske tehnologije
Magister farmacije – dodiplomski	Univerzitetni diplomirani kemik
Diplomirani inženir geodezije	Univerzitetni diplomirani inženir geodezije
Diplomirani inženir gradbeništva	Univerzitetni diplomirani inženir gradbeništva
Univerzitetni diplomirani pravnik	Univerzitetni diplomirani ekonomist
Profesor razrednega pouka	Diplomirani vzgojitelj predšolskih otrok
Profesor defektologije	Profesor glasbe
Profesor slovenščine	Profesor računalništva
Profesor nemščine	Profesor angleščine
Profesor matematike	Profesor latinščine
Diplomirani inženir elektrotehnike	
Profesor fizike	Profesor kemije

se nadaljuje...

...nadaljevanje

Profesor biologije	Profesor pedagogike
Profesor glasbene vzgoje	Profesor športne vzgoje
Profesor računalništva z matematiko	Akademski glasbenik, profesor za godala
Akademski glasbenik, profesor za pihala in trobila	Univerzitetni diplomirani fizik
Univerzitetni diplomirani bibliotekar	Akademski glasbenik za petje
Akademski glasbenik za klaviaturne inštrumente	Akademski glasbenik za godala
Akademski glasbenik za pihala – trobila	Doktor medicine
Doktor dentalne medicine (doktor stomatologije)	Diplomirana medicinska sestra
Diplomirana babica	Diplomirani fizioterapevt
Diplomirani inženir radiologije	Univerzitetni diplomirani socialni pedagog

Vir: Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije, 2009.

• **Priloga 3: Seznam diplomantov po visokošolskih zavodih za leta 2004-2008**

Leto	2004	2005	2006	2007	2008
Visokošolski zavodi - SKUPAJ	11608	11942	12392	11895	11736
Univerza v Ljubljani	7358	8073	7858	7443	7291
Visoka šola za zdravstvo	494	471	343	403	384
Filozofska fakulteta	773	811	816	910	769
Ekonomska fakulteta	1144	1231	1211	1201	1260
Pravna fakulteta	291	310	315	314	350
Fakulteta za družbene vede	534	504	584	581	558
Fakulteta za šport	144	159	164	119	130
Pedagoška fakulteta	540	603	546	464	488
Teološka fakulteta	35	48	32	52	49
Fakulteta za socialno delo	205	649	631	242	265
Fakulteta za upravo	597	591	645	621	531
Fakulteta za strojništvo	223	200	158	212	209
Fakulteta za elektrotehniko	251	256	253	234	230
Fakulteta za arhitekturo	88	100	84	73	77
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo	218	205	223	174	177
Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo	184	222	194	206	159
Fakulteta za matematiko in fiziko	82	89	107	101	79
Naravoslovna tehniška fakulteta	159	177	192	180	177
Fakulteta za računalništvo in informatiko	95	130	138	144	142
Fakulteta za pomorstvo in promet	290	251	240	204	194
Biotehniška fakulteta	391	480	452	468	460
Veterinarska fakulteta	78	54	50	49	48
Medicinska fakulteta	191	195	169	177	216
Fakulteta za farmacijo	167	165	154	148	144
Akademija za glasbo	99	98	94	85	117
Akademija za likovno umetnost	60	59	47	50	52
AGRFT	25	15	16	31	26

se nadaljuje...

...nadaljevanje

Univerza v Mariboru	3377	2878	2992	2952	2843
Visoka zdravstvena šola	204	165	247	-	-
Pedagoška fakulteta	539	534	609	298	243
Ekonomsko – poslovna fakulteta	1069	684	630	523	564
Fakulteta za organizacijska vede	604	566	546	561	455
Pravna fakulteta	199	241	230	234	246
Fakulteta za varnostne vede	185	142	192	251	247
Filozofska fakulteta	-	-	-	236	220
Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in info.	149	183	185	244	206
Fakulteta za gradbeništvo	133	107	122	98	103
Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo	42	41	39	28	52
Fakulteta za strojništvo	192	166	147	143	165
Fakulteta za logistiko	-	-	-	-	-
Fakulteta za naravoslovje in matematiko	-	-	-	81	76
Fakulteta za kmetijstvo	61	49	45	46	57
Fakulteta za zdravstvene vede	-	-	-	209	209
Univerza na Primorskem	341	446	921	714	618
Turistica – Visoka šola za turizem	98	172	225	226	155
Visoka šola za zdravstvo Izola	-	-	30	35	35
Fakulteta za humanistične študije	-	3	12	24	30
Fakulteta za management	174	191	589	347	296
Pedagoška fakulteta Koper	69	80	65	82	101
Fakulteta za mate., naravoslovje in inform. tehnol.	-	-	-	-	1
Univerza v Novi Gorici	-	-	-	43	37
Fakulteta za znanost v okolju	-	-	-	12	16
Poslovna-tehniška fakulteta	-	-	-	31	21
Samostojni visokošolski zavodi	532	545	621	743	947
Gea College – Visoka šola za podjetništvo	105	91	110	85	75
Visoka šola za upravljanje in poslovanje	397	418	409	381	321
Visoka komercialna šola Celje	-	-	62	265	404
Visoka poslovna šola Maribor	-	-	-	12	133
Politehnika	30	36	40	-	-
Fakulteta za državne in evropske študije	-	-	-	-	-
Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici	-	-	-	-	14
Mednarodna fakulteta za družb. in posl. študije	-	-	-	-	-

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009.

• **Priloga 4: Razmerje med diplomanti posameznih študijskih področij (ISCED-97) v EU (v %)**

Drž.	Izobraževanje učiteljev in pedagoške vede	Umetnost in humanistika	Druž. vede, poslovne vede in pravo	Naravoslovje, matematika in računalništvo	Tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeni.	Kmetijstvo in veterinar.	Zdrav. in sociala	Storitve	Razmerje (družb.)/(narav.)	Razmerje (družb./narav. + tehn.)
AVS	10,90	11,40	38,00	10,00	18,10	2,50	7,30	1,80	3,80	1,35
BEL	15,40	10,00	31,10	8,30	10,50	1,70	20,70	2,30	3,75	1,65
NEM	8,30	10,40	21,50	9,30	16,90	2,40	27,00	4,10	2,31	0,82
DAN	10,30	12,70	23,70	9,10	13,00	2,40	25,80	2,90	2,60	1,07
GRČ	12,20	11,50	40,20	6,10	10,10	1,50	11,70	6,70	6,59	2,48
EST	11,90	9,40	31,00	10,70	16,60	2,30	12,20	6,00	2,90	1,14
FIN	6,60	11,30	20,30	7,30	22,20	2,30	21,70	5,50	2,78	0,69
FRA	6,80	1,70	39,20	13,30	16,60	0,30	7,20	4,00	2,95	1,31
IRS	7,50	12,70	33,20	19,20	11,00	1,10	11,20	4,20	1,73	1,10
ITA	8,80	13,90	35,70	7,50	14,80	1,90	12,90	4,50	4,76	1,60
NIZ	17,10	6,70	34,10	5,40	10,40	2,30	21,20	2,70	6,31	2,16
POR	19,80	8,10	31,80	5,10	11,70	2,30	16,90	4,30	6,24	1,89
ŠVE	16,70	5,90	20,70	10,00	21,90	1,20	21,50	2,00	2,07	0,65
VB	10,70	14,80	26,60	16,80	10,00	1,20	18,70	1,20	1,58	0,99
CIP	15,20	7,40	36,50	7,50	5,60	0,60	4,90	22,20	4,87	2,79
ČEŠ	15,40	8,30	30,20	11,60	12,20	3,60	14,80	3,80	2,60	1,27
MAD	19,40	8,40	39,00	3,10	9,30	3,60	8,40	8,90	12,58	3,15
LIT	17,50	7,70	33,60	4,50	18,70	2,80	10,30	4,90	7,47	1,45
LAT	20,30	6,40	50,60	6,20	7,70	1,00	3,30	4,50	8,16	3,64
MT	26,30	7,80	42,90	4,00	4,40	1,20	13,10	0,30	10,73	5,11
POL	16,30	8,40	51,80	4,80	9,40	2,10	2,50	4,70	10,79	3,65
SVK	16,10	5,90	27,80	8,60	16,60	3,70	14,70	6,50	3,23	1,10
SLO	11,90	6,90	41,60	3,90	16,10	3,10	9,90	6,70	10,67	2,08
EU(15)	11,64	10,04	30,51	9,86	14,56	1,81	16,86	3,73	3,09	1,25
EU(10)	17,60	7,47	39,33	6,02	11,11	2,41	9,10	6,94	6,53	2,30
EU(25)	13,97	9,03	33,96	8,36	13,21	2,05	13,82	4,99	4,06	1,57
BOL	9,70	7,50	42,00	5,50	21,10	2,00	7,00	5,30	7,64	1,58
ROM	7,20	11,50	45,40	5,60	17,00	3,10	6,30	4,00	8,11	2,01

Vir: Key Data on Education in Europe 2005; Eurydice, Eurostat, Luxemburg, 2005.